

PRÁCE S KLIENTY

Praktické dovednosti v zahradní terapii

20. 3. 2020, VOŠ Jabok
Eliška Hudcová

Komplexní rehabilitace

- <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10122427178-udalosti-v-regionech-brno/319281381990624-udalosti-v-regionech/obsah/704614-terapie-praci-v-zahradach>
- Postižení / znevýhodnění (tělesné, sociální)
  - *Omezení v činnostech*
  - *Omezení ve společenských aktivitách*
- Integrace, segregace, prevence
- Obnova funkcí, kompenzace
- Vyrovnávání příležitostí, solidarita, rovnost, zákaz diskriminace, participace

Komplexní rehabilitace

- Kontinuální a koordinované úsilí o optimální integraci do života za využití dostupných prostředků
- Týmová spolupráce
  - *Zdravotní*
  - *Psychologická*
  - *Pedagogická*
  - *Pracovní*
  - *Volnočasová*
  - *Sociální*

Čísla a statistiky

Odhad počtu zdravotně postižených v ČR

Typ postižení	Počet lidí s postižením
▪ Zrakově znevýhodnění	60 tis. (17 tis. velmi těžké postižení)
▪ Sluchové znevýhodnění	300 tis. (15 zcela ohluchlí)
▪ Poruchy řeči	60 tis.
▪ Slepohluchota	1500
▪ Mentální znevýhodnění	300 tis.
▪ Vady pohybového ústrojí	300 tis.
▪ Diabetes	480 tis. (70 tis. inzulínovaných)
▪ Cévní mozkové příhody	150 tis.
▪ Epilepsie	140 tis.
▪ Duševní nemoc	100 tis.

Metody a techniky

- Individuální sociálně-terapeutická práce
  - Případová studie
  - Rozhovor, aktivní naslouchání, neverbální komunikace
  - Zaměření na jednotlivce
- Skupinová
  - Rozvoj vzájemných pozitivních sociálních vztahů mezi členy skupiny
  - Typy skupin
  - Dynamika
- Komunitní
  - Místo, kde člověk získává emocionální oporu, ocenění a praktickou pomoc v každodenním životě
  - <https://www.mapko.cz/page/komunitni-zahrady>

(Síť podpory podle Trainor a Church, 1984)

Aktivizační terapeutické prostředky

- Potřeby jedinců, skupin, komunit
- Aktuální stav, věk, pohlaví, podmínky prostředí
- Sociální role osob a očekávání
- Celostní rehabilitace

Senioři a geriatričtí pacienti

- Muskuloskeletání onemocnění (osteoartróza, osteoporóza)
- Hormonální onemocnění
- Neurologická onemocnění – demence, Alzheimerova choroba, mozková mrtvice, roztroušená skleróza, Parkinsonova choroba
- Zrakové potíže
- Kardiovaskulární onemocnění – hypertenze
- Onemocnění plic, ledvin, kůže, vlasů
- Psychiatrická onemocnění – deprese, nespavost

Senioři a geriatřiční pacienti

- Domovy pro seniory, hospice, LDN, Chráněné bydlení, DOZP, nemocnice, stacionáře, centra denních služeb
- Reminiscenční techniky, biografické souvislosti od doprovázející osoby
- Venkovní i interiérová ZT
- Přizpůsobení kolečkové židli/fyzickým možnostem klientů, bezbariérovost
- Bezpečný životní a domácí prostor zahrady, důvěra prostředí
- Orientace s doprovodnou osobou
- Zapamatovatelné prvky, stimulující prvky
- Jasně a rozpoznatelné směry a cesty

Senioři a geriatričtí pacienti

- Záliba zahradničení – pokračování předávání zkušenosti
- Pocit užitečnosti – na něčem se podílím
- Rozšíření životního prostoru
- Rytmus, koncentrace a klid
- Zdravá únava, povzbuzení smyslů
- Plánovat pauzy a sezení
- Nápoje
- Ochrana před sluncem

Starší a geriatričtí pacienti – Alzheimerova choroba

- Postižení paměti, řeči, deprese, úzkost a strach, neklid, agresivitu, podezřívavost, bludy, halucinace
- Trénink orientace v realitě
- Terapie kognitivních stimulací
- Validáční terapie
- Reminiscenční terapie
- Biologická léčba
- <https://www.enablingenvironments.com.au/outdoor-planting.html>

Starší a geriatričtí pacienti - demence

- Pravidelnost a řád
- Přiměřenost aktivit, pozitivní zpětná vazba
- Kratší doba aktivit náročných na pozornost (20-45 min)
- Konkrétní úkol
- Střídání činností, podporovat tam, kde je úspěch
- Zapojení pohybu a stimulace všech smyslů
- Prožitek teď
- Posilování orientace a paměti
- Adekvátní oblečení

Schizofrenie

Štěpení schizofrenie podle Bleura

Typ štěpení	Proces	Důsledek
Asociační štěpení (rozvolnění asociací)	Běžné dráhy asociací ztrácejí svou souvislost	Myšlenkové přemístění, shlukování, konfúze, generalizace, nelogické závěry, inkoherence
Štěpení psychických funkcí	Dezintegrují komplexní psychické struktury	Vštěpování nepříjemné reality za spoluúčasti autismu nebo její transformace do různých bludných stavů
Štěpení do různých osobnostních částí	Ego se střídavě přiklání k převažujícím štěpeným komplexním psychickým strukturám	Nikoli střídání různých osob, s nimiž se jedinec střídavě identifikuje, ale např. zachování si „zdravé“ části osobnosti u klienta v psychóze (důležité pro navázání stabilní terapeutické spolupráce)

Schizofrenie

- Pozornosť a myšlienky (potíže s pozornosťou, spousta nálehavých myšlienok bez zmyslu, špatné memorovanie, odpojenie od ľudí, bez logického provázanosti, bludy, zraniteľnosť)
- Vnímání (halucinácie zrkové, chuťové, čichové, ťelové, sluchové, obecně jako ohrožující, přicházejí zevnitř)
- Afektivita (pocit prázdnoty, nezakotvenosti, potíže vyjádřit se, depresivní nálady)
- Somatické stavy (fyzická slabosť, bolesti hlavy, pohybového aparátu)
- Vzťahy (žádostivosť pripoutat se x podezřívavosť)
- Chování, jednání, volní kapacita (neklid vyšší psychomotorické tempo, pasivita, sebevražedné jednání)

Schizofrenie

- Multidisciplinární tým
- Biologická (odstranění symptomů, antipsychotika)
- Psychodynamická psychoterapie, kognitivně-behaviorální, skupinová, rodinná, kognitivní rehabilitace
- Snížení frekvence relapsů
- Podpora dostatečně rozvinutých kapacit pro životní nároky
- Empatie ke klientovi, koordinace zdrojů pomoci
- Vztah důvěry, bezpečné místo, optimální vzdálenost, erotizovaný přenos, akceptace, hranice mezi vnitřním světem a okolím, autenticita, profesionalita

Lidé s duševním onemocněním

- Chronické onemocnění : vrozená organická výbava / vliv prostředí a životních událostí (infekce, toxoplazmóza, alkoholismus).
  - *Ztráta zájmu, iniciativnosti, motivace, odpovědnosti*
  - *Nižší schopnost sebeobsluhy*
  - *Nižší finanční soběstačnost*
  - *Horší mezilidské vztahy*
  - *Nižší schopnost učit se novým věcem*
- Zvýšená nemocnost
- Impulzivní, zkratkovité jednání
- Neměnit zaučené pracovní návyky a dovednosti
  - *Komunikovat jasně*
  - *Potřeba pochvaly*
  - *Mluvit přátelsky a otevřeně*
  - *Mluvit i o nemoci a problémech*

Lidé s duševním onemocněním

- Zaměření na dovednosti a schopnosti, prožitek úspěchu
- Důraz na rutinu a kontinuitu – spolehlivost (sebe)jistota
- Důraz na vnímání sebe sama, posílení sebevědomí, posílení vlastní iniciativy
- Odpoutání se od vlastních problémů, zájem o okolí, odpovědnost
- Zmírnění stresu, deprese, úzkosti
- Začlenění do společnosti, lepší komunikační schopnosti

Psychiatrická klinika FN Brno Bohunice

- obléct se přiměřeně ve vztahu k počasí
- orientovat se a pohybovat v prostoru zahrady
- schopnost rozhodovat se a zapojit se do aktivity
- zpracování produktů zahrady (sběr bylin a jejich další využití – medy, šťávy, čaje...zeleniny – grilování, saláty, jedlé květy)
- připravit a nalít si např. čaj, jídlo
- trénink cestování MHD (zahradnické výstavy, výlety do přírody mimo areál nemocnice)

Lidé s tělesným postižením

Klasifikace tělesných postižení a zdravotních oslabení

Podle typu

- Postižení hybnosti
- Dlouhodobé onemocnění
- Zdravotní oslabení

Podle doby vzniku

- Vrozená (vady lebky, rozštěpy, nevyvinutí končetin, DMO)
- Získané (deformity páteře, úrazy, následky onemocnění)

Podle etiologie

- Tělesné odchylky a oslabení (vady páteře, luxace kloubů)
- Tělesné vývojové vady (rozštěpy, vady lebky/končetin)
- Úrazy (dočasné či trvalé následky, amputace, poranění páteře)
- Následky nemocí (encefalitida, žloutenka, lymfská borelióza, nádorové onemocnění)
- Dětská mozková obrna
- Dlouhodobá onemocnění (alergie, astma, ekzémy, epilepsie)

Lidé s tělesným postižením - rehabilitace

- Zdravotní: medicína, fyzioterapie, protetika
- Sociální: bezbariérovost, sociální služby
- Pedagogická: školská integrace, distanční vzdělávání, e-learningové kurzy
- Psychologická: podpora ze strany rodiny, přátel a okolí, psychoterapie
- Pracovní: uplatnění na otevřeném trhu práce, práce z domova, podporované zaměstnávání
- Právní: antidiskriminační opatření, legislativní podpora všech oblastí

Lidé s tělesným postižením

- Individuální plánování a přístup
- Maximální kompenzace a zapojení do normálního života bez omezení
- Výběr materiálů
- Kompenzační pomůcky, volba pracovních nástrojů
- Fyziologická pozice
- Volba aktivity, dopomoc, zprostředkování
- Vyvýšené záhony
- Prostor pro odpočinek
- Ochrana před sluncem

zahradně terapeutické prvky pro pacienty s jiným typem mobility

Lidé v rekonvalescenci po úrazech a operacích

- Znalost lékařské zprávy, pooperační stav (nebezpečí infekce, alergie, otevřené rány)
- Variabilita činností pro obnovu tělesných funkcí
- Interiérová i exteriérová, aktivní i pasivní
- Zapojení do sociálního života
- Maximální obnova tělesných funkcí
- Znovunabytí důvěry v sebe
- Bezbariérovost, přiměřenost činností
- Vhodné nářadí

Lidé s mentálním postižením

- Postihuje celou lidskou osobnost (rozumová, emocionální, komunikační, sociální, vztahová, pracovní složka)
- Biologicky: organické nebo funkční poškození mozku
- Psychologicky: snížená úroveň rozumových měřitelných schopností
- Sociálně: dezorientace ve světě a společnosti, omezené samostatné sociální fungování
- Pedagogicky: snížená schopnost učit se
- Právně: snížená způsobilost k samostatnému prvnímu jednání

Lidé s mentálním postižením

- Omezená schopnost komunikace
- Sugestibilita
- Zvýšená emocionalita
- Spontánnost a otevřenost
- Sociální dezorientace
- Jiné tempo

Lidé s mentálním postižením

- Metody bazální stimulace a komunikace (bazální dialog) – snoezelen
- Vzdělávání, camphillské komunity
- Chráněné, podporované bydlení, chráněné zaměstnávání

- Udržovat při komunikaci oční kontakt
- Používat jednoduchou řeč, krátké věty, konkrétní pojmy, jasné otázky
- Pomalá, srozumitelná řeč
- Oslovovat přímo

Lidé s poruchou autistického spektra

- Vrozená mentální porucha (mozkové funkce)
- Pervazivní postižení
- Přidružená mentální retardace, epilepsie, postižení zraku, sluchu a řeči
- Mezi obecné příznaky autismu patří stále se opakující vzorce chování, sociální odloučení a špatné verbální dovednosti
  - *Deficit v oblasti sociální interakce a sociálního chování*
  - *Deficit v oblasti verbální a neverbální komunikace*
  - *Deficit v oblasti představivosti a hry, omezené stereotypní vzorce chování, zájmů nebo aktivit (diagnostická triáda)*
- Stálost prostředí
- Bezpečné prostředí
- Upravené pracovní podmínky

Lidé s postižením smyslového ústrojí - sluch

- Sluch: až 60 % informací
- Sluchové postižení vytváří komunikační bariéru, deficit v orientačních schopnostech, psychickou zátěž a vede k omezení sociálních vztahů a sociální izolaci – negativní dopady na vývoj myšlení
- Vrozené, získané (prelingvální, postlingvální)
- Orgánové, funkční

Lidé s postižením smyslového ústrojí

- sluch

- Kochleární implantáty, sluchadla, zesilovací aparatury, kompenzační smysly, technické pomůcky, počítače
- Podnětová deprivace
- Biologická a sociální rehabilitace
  - *Před rozhovorem navázat zrakový kontakt*
  - *Zeptat se, zda chce mluvit, odezírat, psát, používat znakový jazyk*
  - *Zajistit podmínky bez hluku*
  - *Předem vysvětlit, co po něm chceme*
  - *Opakujeme používáme písemnou formu*
  - *Požádat o zopakování, kvůli porozumění*

Lidé s poruchou smyslového ústrojí - zrak

- Zrak: 80-90 % informací.
- Zrakové postižení ztěžuje orientaci v prostoru a schopnost samostatného pohybu. Způsobuje nižší poznávání, vstřebávání vjemů a utváření představ, což dále ovlivňuje emoce a charakterové vlastnosti jedince
- Vrozené, získané
- Orgánové, funkční

Lidé s poruchou smyslového ústrojí - zrak

- Rehabilitace medicínská, sociální, pracovní, pedagogická, psychologická
- Optické pomůcky, optoelektrické pomůcky, PC, bílá hůl, Pichtův stroj, diktafony
- Zlepšování orientace, odstraňování komunikačních bariér, podpora samostatnosti
  - *Vyvarovat se pocitům soucitu*
  - *Představit se, oslovovat jménem*
  - *Jednat s postiženým, ne s jeho průvodcem*
  - *Dostatek světla*
  - *Omezení hluku*
  - *Úprava prostoru*

Lidé s poruchou smyslového ústrojí - zrak

- Stimulace jiných smyslů
- Bezpečné prostředí, navigační systémy – Braillovo písmo
- Barevné kontrasty (slabozraký)
- Zvukové prvky, echolokace (voda, dendrofony, zvonkohry)
- Přehlednost a pořádek, pozor na trny, terénní nerovnosti, srázy, hrany
- Orientační pomůcky na zahradě (zábradlí, studna, lavička,...)
- Různé podlahové krytiny, obrubníky (nevidomý)
- Velké předměty (velká nebo granulovaná semena)
- Charakteristická vůně květin, textura
- <https://www.youtube.com/watch?v=jKJFTpAwHFE>

Děti a mládež

- MŠ, ZŠ, speciální, azylové domy pro matky s dětmi, NZDM, stacionáře, ústavy náhradní výchovné péče, DOZP, rehabilitační kliniky, ozdravovny
- Fyzický pobyt venku
- Budování vztahu k přírodě do 20-30 let života
- Městské, sociální a pedagogické farmy, komunitní zahrady
- Místo uvolnění, hra, samostatnost, learning by doing, kreativita, výdrž, koncentrace, plánování, odpovědnost, koordinace pohybu, jemná a hrubá motorika, nové poznatky, sebeposílení, sociální vztahy
- Cílená a volná aktivita
- Variabilita prostoru, přírodní zahrady

Lidé s dílčími deficity

- Specifické poruchy učení (paměťové, zrakové, sluchové, LDM, neurotické, psychické potíže)
- ADD (attention deficit, poruchy pozornosti)
  - *Snadná rozptýlitelnost*
  - *Problémy s nasloucháním a plněním úkolů*
  - *Potíže se zaměřením pozornosti*
  - *Potíže se soustředěním na úkol a dokončením*
  - *Nevyrovnaný výkon*
  - *Vynechávání pozornosti*
  - *Nepořádnost*
  - *Nedostatky v samostatné práci*
  - *Úzkosti*
  - *Nízké sebevědomí, problémy ve vztazích s vrstevníky*
  - *Malá sebeúcta, frustrace*
  - *Agresivní chování, nepřiměřené reakce*

Lidé s dílčími deficity

- ADHD (attention deficit hyperactivity disorder, poruchy pozornosti spojené s hyperaktivitou)
- Nepřiměřeně nízký stupeň pozornosti
  - *Znemožňuje soustředění*
  - *Problém se stereotypními činnostmi*
  - *Horší hrubá a jemná motorika*
  - *Orientace v čase*
- Hyperaktivita a impulzivita
  - *Zvýšený řečový projev*
  - *Unáhlené reakce, neklid*
- Ovlivňuje sociální vztahy, interakce se školou a rodinou

Lidé s dílčími deficity

- Pochvala
- Posílení sebevědomí
- Trpělivost
- Vhodné podmínky
- Zažít úspěch
- Smyslové a prožitkové vnímání

Zahrada pro děti

- Potřeba pohybu, objevování, experimenty, tvořivost, sociální vztahy, obratnost, ovládání těla, sebedůvěra
- Dřevo, hlína, voda, rostliny, pozorování zvířat, prožívání ročních období, změny počasí
- Kopec na hraní – variabilita pohybu, běhání, skákání, prolézání
- Písková jáma – hrabání, stavění
- Vodní kout / mokřadový biotop – stříkání, bahnění
- Klid a skrýš – vrbové chýše a tunely, jeskyně v křoví
- Stromy k lezení, lana, šplhání
- Mlsání – jedlé keře, stromy, záhony
- Divočina – objevování
- Relaxační zóna – soukromí, odpočinek

Lidé ze skupin ohrožených sociálním vyloučením

- Sociální kontakt, komunikace
- Smysluplnost aktivit
- Léčivá komunita, styk s „normálními“ lidmi
- Pravidelnost činností
- Pracovní návyky, nové dovednosti
- Sebejistota, rutina
- Svépomoc
- Skupiny ohrožené sociální izolací
- Nižší příjem domácnosti
- Ztráta sebedůvěry
- Ztráta pracovních návyků
- Motivace a vytrvalost
- Zdravotní rizika
- Jiné pracovní tempo
- Můstek do dalšího života

Mladí lidé opouštějící zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy

- Mladiství a mladší 15 let, kteří svým chováním výrazně porušují společenské normy
- Kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj dítěte / mladistvého a zároveň před jeho chováním chránit společnost
- Někdy nahrazuje nepodmíněné odnětí svobody a má připravit jedince na řádný život po propuštění
  - *Referenční osoby, kolektiv*
  - *Praktická činnost*
  - *Fyzická náročnost*
  - *Změna zažitých norem a hodnot*

Lidé dlouhodobě či opakovaně nezaměstnaní

- Osoby dlouhodobě nezaměstnané: uchazeči o zaměstnání evidovaní na Úřadu práce ČR déle než 1 rok
- Osoby opakovaně nezaměstnané: osoby, které mají opakovaně problém s uplatněním na trhu práce, tj. jsou uchazeči o zaměstnání, jejichž doba evidence na Úřadu práce ČR dosáhla v posledních 2 letech délky 12 měsíců
  - *Obnovit pracovní návyky*
  - *Obnovit sociální návyky*
  - *Pravidla komunikace (se zaměstnavatelem, kolegy, úřady)*

Osoby v nebo po výkonu trestu odnětí svobody

- Osoby, které se dostaly do konfliktu se zákonem, byly obviněny a odsouzeny k nedobrovolné společenské izolaci
- Snížit recidivu kriminálního chování, vedení k soběstačnému životu po propuštění
- Chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v páchání další trestné činnosti
  - *Pracovní řád*
  - *Sociální integrace*
  - *Komunikace*
  - *Přidružené problémy: exekuce, finanční tíseň*